

GWASANAETH
LLYSOEDD EI MAWRHYDI
hmcs
HER MAJESTY'S
COURTS SERVICE

EX302

Sut mae gwneud hawliad

Sut mae gwneud
hawliad

www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk

Cyn cychwyn hawliad, efallai y byddai'n fuddiol i chi ddarllen y daflen **EX301 - Yn gwneud hawliad? Ambell gwestiwn i chi ofyn i chi'ch hun.**

Mae'n nodi rhai pethau pwysig i'w hystyried cyn i chi ddefnyddio'r llysoedd. e.e. posibiladau eraill yn hytrach nag achos llys. Os, ar ôl darllen y daflen, y penderfynwch eich bod am gychwyn hawliad, bydd y daflen hon yn esbonio wrthyhych beth fydd rhaid i chi ei wneud.

Cofiwch mai ond syniad cyffredinol am beth sy'n debygol o ddigwydd sydd yn y daflen hon a thaflenni eraill. Does dim modd iddyn nhw esbonio popeth am reolau'r llys, y costau a'r trefniadaethau a all effeithio ar wahanol fathau o hawliad mewn gwahanol ffyrdd.

Lle mae cychwyn hawliad?

Gallwch gychwyn eich hawliad Ar-Lein drwy fynd i www.moneyclaim.gov.uk

neu mewn unrhyw lys yng Nghymru neu Loegr. Gallwch ddod o hyd i'r cyfeiriad a'r rhif ffôn yn y llyfr ffôn dan Courts, neu ar ein gwefan www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk. Mae'r rhan fwyaf o swyddfeydd llys ar agor rhwng 10am a 4pm.

Er bod y drefniadaeth a'r ffurflenni yr un fath, rhaid i chi ystyried a ydych chi am gychwyn eich hawliad yn yr Uchel Lys (ystyr yr Uchel Lys yw naill ai Cofrestrfa Ddosbarth (ynghlwm wrth lys sirol) neu'r Llysoedd Barn Brenhinol yn Llundain). Bydd y rhan fwyaf o ymgyfreithwyr (pobl sy'n rhan o achos llys) sy'n cynrychioli eu hunain yn dewis cychwyn yr achos mewn llys sirol.

Mae rhai cyfyngiadau'n berthnasol i hawliadau a gychwynnir yn yr Uchel Lys . Dim ond os oes un o'r canlynol yn berthnasol y cewch chi gychwyn achos yn yr Uchel Lys.

- bod disgwyl i'ch hawliad fod am fwy na £15,000.00;

- bod eich hawliad yn cynnwys hawliad am anafiadau personol a bod yr hawliad yn werth £50,000 neu fwy;
- bod angen i'ch hawliad fod ar restr arbenigol yr Uchel Lys;
- bod Deddf yn dweud bod angen i'ch hawliad gael ei gychwyn yn yr Uchel Lys.

Os dymunwch gychwyn eich achos yn yr uchel lys, neu os oes rhaid i chi wneud hynny yn ôl y gyfraith, yna, bydd rhaid i chi ddweud pa un o'r uchod sy'n berthnasol i'ch hawliad.

Os ydych chi wedi gohirio cychwyn achos am ryw reswm, efallai y byddai'n well i chi geisio cyngor cyfreithiol cyn cychwyn eich hawliad.

Sut mae cychwyn hawliad?

Gan ddibynnu ar y math o hawliad y dymunwch ei wneud, bydd angen i chi lenwi ffurflen benodol. Mae'r ffurflenni ar gael am ddim gan unrhyw lys sirol, neu fe allwch eu llawrlwytho oddi ar ein gwefan www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk. Os penderfynwch gychwyn eich hawliad ar-lein, dylech fynd i www.moneyclaim.gov.uk

Er y gallwch chi 'gychwyn' hawliad mewn unrhyw lys sirol, mae'n bosibl y caiff ei drosglwyddo i lys arall os bydd rhywun yn ei wrthwynebu ('amddiffyn'). Bydd hawliad yn cael ei drosglwyddo:

- os byddwch chi'n hawlio swm penodol o arian; ac
- os yw'r diffynnydd yn unigolyn sy'n byw neu'n cynnal busnes mewn ardal sy'n dod o dan lys arall.

Bydd y llys sirol yn rhoi nodiadau cyfarwyddyd i chi'ch hun (yr hawlydd) ynghylch sut i lenwi'r ffurflen, a nodiadau cyfarwyddyd i'r diffynnydd (yr unigolyn, y ffyrn neu'r cwmni yr ydych chi'n gwneud hawliad yn ei erbyn). Unwaith i chi lenwi'r ffurflen, dylech ei llungopio ynghyd â nodiadau cyfarwyddyd y diffynnydd fel bod gennych chi:

- un copi i chi'ch hun;
- un copi i'r llys; ac
- copi yr un i **bob** diffynnydd rydych chi'n hawlio ganddynt

Rhaid i chi anfon i'r llys un copi ar gyfer pob diffynnydd ac un copi ar gyfer y llys.

Os ydych chi'n defnyddio'r gwasanaeth ar-lein, fe ddewch o hyd i bopeth y byddwch ei angen ar www.moneyclaim.gov.uk

Help i lenwi'r ffurflenni

Os byddwch chi'n defnyddio'r Rhynggrwyd i gychwyn eich hawliad, fe welwch ganllawiau defnyddiol i ddefnyddwyr ar-lein. Os oes angen rhagor o gymorth arnoch gallwch ffonio Desg Gymorth Hawlio Arian Ar-lein (Money Claim Online).

Os byddwch chi'n cychwyn eich hawliad yn y llys sirol bydd y nodiadau cyfarwyddyd i'r hawlydd yn help i chi lenwi'r ffurflen. Mae nodiadau ar wahân ar gyfer pob pennawd ar y ffurflen; er enghraifft, ar gyfer 'Hawlydd', 'Diffynnydd', 'Manylion yr hawliad', 'Gwerth', ac yn y blaen. Mae'n bwysig i chi ddarllen y nodiadau hyn yn ofalus **cyn** i chi ddechrau llenwi'r ffurflen hawlio. Ni all staff y llys roi cyngor i chi. I gael gwybodaeth, cymorth a chyngor cyfreithiol di-dâl, cysylltwch â'r Gwasanaeth Cyfreithiol Cymunedol Uniongyrchol ar 0845 345 4345 45 neu www.clsdirect.org.uk. Gallwch hefyd geisio cymorth gan Ganolfan Cyngor ar Bopeth neu ganolfan cyngor i ddefnyddwyr.

Llog

Fe allwch hawlio llog ar yr arian sy'n ddyledus i chi gan y diffynnydd. Os byddwch chi am hawlio llog, rhaid i chi gynnwys hynny ym 'manylion yr hawliad'. Ysgrifennwch eich hawliad fel hyn: 'Mae'r hawlydd yn hawlio llog dan adran 69 Deddf Llysoedd Sirol 1984 ar gyfradd o 8% y flwyddyn, o [dyddiad pan ddaeth yr arian yn ddyledus i chi] hyd at [dyddiad cychwyn yr hawliad] sef £ [rhowch y swm] a hefyd llog ar yr un gyfradd hyd at ddyddiad y dyfarniad neu os telir y ddyled cyn hynny ar gyfradd ddyddiol o [rhowch y gyfradd llog ddyddiol].

Pennu'r llog

I bennu faint o log sy'n ddyledus i chi hyd at ddyddiad cychwyn yr hawliad, y peth cyntaf y mae'n rhaid ei wneud yw pennu'r gyfradd llog ddyddiol. Gan ddefnyddio cyfrifiannell, gwnewch hyn:

0.00022 x swm eich hawliad.

Mae hyn yn rhoi'r gyfradd llog ddyddiol i chi.

Yna, rhaid i chi bennu faint o log sy'n ddyledus i chi hyd at ddyddiad cychwyn eich hawliad. Cyfrwch sawl diwrnod sydd wedi mynd heibio ers i'r arian ddod yn ddyledus i chi a lluoswch y rhif hwnnw gyda'r gyfradd llog ddyddiol.

Er enghraifft,

Os oes £1,000 yn ddyledus i chi, byddai'r gyfradd llog fel a ganlyn:

$$0.00022 \times 1,000 = 0.22$$

Felly'r gyfradd llog ddyddiol yw 22c.

Os daeth yr arian yn ddyledus i chi ar 7 Mawrth a'ch bod chi'n llenwi'r ffurflen hawlio ar 26 Ebrill, mae 50 o ddiwrnodau wedi mynd heibio.

$$\text{Felly, } 50 \times 0.22 = 11.$$

Gallwch ychwanegu £11 at y swm rydych chi'n ei hawlio.

Rhaid i gyfanswm y llog a'r swm yr ydych chi'n ei hawlio gael ei nodi yn y blwch 'Swm a Hawlir' ar gornel dde isaf y ffurflen hawlio. Bydd y ffi y bydd yn rhaid i chi ei thalu i gychwyn eich hawliad yn seiliedig ar y ffigwr hwn.

Nodwch, os gwelwch yn dda, bod y gyfradd llog yn dibynnu ar y math o hawliad yr ydych yn dymuno'i wneud. Os ydych chi'n ansicr, dylech geisio cyngor cyfreithiol cyn cychwyn eich hawliad.

I gael gwybodaeth gyfreithiol, cymorth a chynghor yn rhad ac am ddim, cysylltwch â'r Gwasanaeth Cyfreithiol Cymunedol Uniongyrchol ar 0845 345 4345 neu www.clsdirect.org.uk

Faint fydd y gost, a beth os na allaf ei fforddio?

Bydd y ffi y bydd rhaid i chi ei thalu i'r llys yn dibynnu ar y swm yr ydych chi'n ei hawlio, gan gynnwys llog

Bydd rhaid i chi dalu ffi i'r llys oni bai:

- eich bod chi neu'ch partner yn derbyn Cymhorthdal Incwm
- eich bod chi neu'ch partner yn derbyn credyd gwarant Credyd Pensiwn
- eich bod chi'n derbyn Lwfans Ceisio Gwaith yn seiliedig ar Incwm
- bod eich incwm gros blynyddol yn is na swm penodedig a'ch bod yn derbyn Credyd Treth Gwaith gydag 'elfen anabledd'. Bydd staff y Llys yn egluro hyn i chi.
- bod eich incwm blynyddol gros yn is na swm penodedig a'ch bod chi a'ch partner yn derbyn Credyd Treth Gwaith a Chredyd Treth Plant rhyngoch chi. Bydd staff y Llys yn egluro hyn i chi.

Os gallwch ddangos y byddai talu ffi i'r llys yn achosi caledi gormodol i chi, efallai y gwnaiff Rheolwr y Llys ddileu'r ffi (dweud nad oes rhaid i chi ei thalu).

I gael mwy o wybodaeth, neu i wneud cais am gael eich esemptio rhag gorfod talu ffi neu am ddileu'r ffi, gofynnwch i staff y llys am gopi o'r llyfryn a ffurflen **EX160A – Ffioedd Llys – A oes rhaid i mi eu talu?** Mae hefyd ar gael o swyddfa unrhyw lys sirol, neu oddi ar ein gwefan www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk. Bydd yn rhaid i chi wneud cais ar wahân ar gyfer pob ffi sy'n daladwy.

Os byddwch chi'n talu rhan neu'r cyfan o ffi'r llys, gallwch dalu ag arian parod, archeb bost neu siec. Ni ellir derbyn cardiau credyd neu ddebyd oni bai eich bod yn defnyddio'r drefn Money Claim Online. Gwnewch eich siec yn daladwy i 'GLIEM'. Er eich lles chi eich hun, peidiwch ag anfon arian parod drwy'r post.

Os ydych chi'n defnyddio Money Claim Online (MCOL) cyfrifir ffi'r llys yn awtomatig ar eich rhan.

Gofynnir i chi dalu'r ffi gyda cherdyn credyd neu gerdyn debyd.

Beth sy'n digwydd nesaf?

Boed eich hawliad wedi'i gychwyn ar-lein neu drwy'r llys sirol, anfonir copi o'r ffurflen hawlio a 'pecyn ymateb' at y diffynnydd. Mae'r pecyn ymateb yn cynnwys y ffurflenni y gall y diffynnydd eu defnyddio i ymateb i'ch hawliad.

Dyma'r ffurflenni sydd yn y pecyn:

- ffurflen addefiad;
- ffurflen amddiffyniad; a
- chydabyddiad cyflwyno.

Bydd y llys yn anfon y ffurflen hawlio a'r 'pecyn ymateb' at y diffynnydd drwy'r post dosbarth cyntaf.

Beth os bydd copi'r diffynnydd o'm hawliad yn cael ei ddychwelyd i'r llys?

Os bydd copi'r diffynnydd o'ch ffurflen hawlio a'r pecyn ymateb yn cael eu dychwelyd i'r llys, bydd y llys yn anfon Ffurflen N216 (Hysbysiad o ddogfen wedi'i dychwelyd) atoch. Fodd bynnag, ystyrir bod y ffurflen hawlio wedi'i chyflwyno os yw cyfeiriad y diffynnydd a roddwyd ar y ffurflen hawlio yn gyfeiriad cywir, fel sy'n ofynnol dan reolau'r llys ('Rheolau'r drefn Sifil'). Gallai hynny fod, er enghraifft, yn breswylfan arferol neu'r breswylfan ddiwethaf y gwyddys amdani ar gyfer y diffynnydd.

Beth all y diffynnydd ei wneud pan fydd yn derbyn y ffurflen hawlio?

Gall y diffynnydd:

- wneud dim, sef, peidio ag ymateb i'ch hawliad o gwbl

Os bydd hyn yn digwydd, dylech ddarllen y daflen **EX304 - Dim ateb i fy ffurflen hawlio – beth ddylwn i ei wneud?**

- addef bod y cyfan neu ran o'ch hawliad, yn ddyledus

Os bydd hyn yn digwydd, dylech ddarllen y daflen **EX309 – Mae'r diffynnydd yn addef i fy hawliad – Fe hawliais swm penodol o arian**

- gwrthwynebu ('amddiffyn') y cyfan neu ran o'ch hawliad

Os bydd hyn yn digwydd, dylech ddarllen y daflen **EX306 – Mae'r diffynnydd yn gwrthwynebu'r cyfan neu ran o fy hawliad** – sy'n dweud wrthy ch beth fydd yn digwydd a beth mae'n rhaid i chi ei wneud.

Pa gymorth ychwanegol sydd ar gael i bobl anabl sy'n defnyddio'r llys?

Os oes gennych anabledd sy'n golygu bod mynd i'r llys neu gyfathrebu'n anodd, cysylltwch â Swyddog Gwasanaeth Cwsmeriaid y llys perthnasol, a fydd efallai'n gallu'ch helpu. Os na all Swyddog Gwasanaeth Cwsmeriaid y llys eich helpu, fe allwch gysylltu â Llinell Gymorth Anabledd y Gwasanaeth Llys ar 0800 358 3506 rhwng 9am a 5pm o ddydd Llun i ddydd Gwener. Gallwch ffonio'r rhif hwn am ddim. Os ydych chi'n fyddar neu'n drwm eich clyw, gallwch ddefnyddio'r gwasanaeth Minicom ar 0800 212 368

GWASANAETH
LLYSOEDD EI MAWRHYDI
hmcs
HER MAJESTY'S
COURTS SERVICE

EX302

How to make a claim

How to make a claim

www.hmcourts-service.gov.uk

Before issuing a claim you may find it useful to read the leaflet **EX301 - Making a claim? Some questions to ask yourself**. It sets out some important things to consider before you use the courts e.g. alternatives to court action. If after reading the leaflet you decide you want to issue a claim, this leaflet will tell you what you have to do.

Remember that this and other leaflets can only give you a general idea of what is likely to happen. They cannot explain everything about court rules, costs and procedures which may affect different types of claim in different ways.

Where do I start my claim?

You can issue (start) your claim On Line by visiting www.moneyclaim.gov.uk

or in any court in England and Wales. You can find the address and phone number in the phone book, under Courts, or our website www.hmcourts-service.gov.uk. Most court offices are open between 10am and 4pm.

Although the procedure and forms are the same, you will need to consider whether you want to issue your claim in the High Court (the High Court means either a District Registry (attached to a county court) or the Royal Courts of Justice in London). Most 'litigants' (people involved in court actions) acting for themselves will choose to issue in a county court.

There are restrictions on claims which may be issued in the High Court. You may only issue in the High Court if one or more of the following apply.

- your claim is expected to be for more than £15,000.00;
- your claim includes a claim for personal injuries and the value of the claim is £50,000 or more;

- your claim needs to be in a specialist High Court list;
- there is an Act that provides that your claim needs to be issued in the High Court.

If you wish to issue in the high court, or must do so by law, then you will need to state which of the above apply to your claim.

If you have delayed issuing proceedings for any reason, you may wish to seek legal advice before issuing your claim.

How do I start my claim?

Depending on the type of claim you wish to make, you will need to complete a specific form. The forms are free from any county court, or you can download them from our website www.hmcourts-service.gov.uk. If you decide to start your claim online you should log on to www.moneyclaim.gov.uk

Although you can start a claim in any county court, it may be transferred to another court if it is disputed ('defended'). Transfer will take place if:

- your claim is for a fixed amount of money; and
- the defendant is an individual who resides or carries on business in another court's area.

The county court will give you notes for guidance for yourself (the claimant) on how to complete the form, and notes for guidance for the defendant (the person, firm or company against whom the claim is being made). Once you have filled in the form, you should photocopy it and the defendant's notes for guidance so that you have:

- one copy for yourself;
- one copy for the court; and
- one copy for **each** defendant you are claiming from.

You must send to the court one copy for each defendant and one copy for the court.

If you are using the online service you will find all you need at www.moneyclaim.gov.uk

Help in filling in the forms

If you are using the Internet to issue your claim you will find a helpful user guide online. Money Claim Online is supported by a telephone Help Desk, should you require any additional assistance.

If you are issuing your claim in the county court the claimant's notes for guidance will help you to fill in the form. Each heading in the form has separate notes relating to it; for example, for 'Claimant', 'Defendant', 'Details of claim', 'Value', and so on. It is important that you read these notes carefully **before** you start to fill in the claim form. Court staff cannot advise you. For free legal information help and advice contact Community Legal Service Direct on 0845 345 4345 or www.clsdirect.org.uk. You can also seek help from a Citizens Advice Bureau or a consumer advice centre.

Interest

You can claim interest on the money the defendant owes you. If you want to claim interest, you must include it in your 'particulars of claim'. Write your claim in the following way: 'The claimant claims interest under section 69 of the County Courts Act 1984 at the rate of 8% a year, from [date when the money became owed to you] to [the date you are issuing the claim] of £ [put in the amount] and also interest at the same rate up to the date of judgment or earlier payment at a daily rate of [enter the daily rate of interest].

Working out interest

To work out the amount of interest you are owed up to the date you start the claim, you first need to work out the daily rate of interest. Using a calculator do the following:

0.00022 x the amount of your claim.

This gives you the daily rate of interest.

You then need to work out the amount of interest you are owed up to the date you issue your claim. Count how many days have passed since the money became owed to you and multiply that number by the daily rate of interest.

For example,

If you are owed £1,000, the rate of interest would be as follows:

$$0.00022 \times 1,000 = 0.22$$

So the daily rate of interest is 22p.

If the debt became owed to you on 7 March and you are filling in the claim form on 26 April, 50 days have passed.

$$\text{So, } 50 \times 0.22 = 11.$$

You can add £11 to the amount you are claiming.

The total figure for interest and the amount you are claiming must be entered in the 'Amount claimed' box in the bottom right-hand corner of the claim form. The fee you will have to pay to issue your claim will be based on this figure.

Please note the rate of interest depends on the type of claim that you wish to make. If you are unsure you should seek legal advice before issuing your claim.

For free legal information, help and advice contact Community Legal Service Direct on 0845 345 4345 or www.clsdirect.org.uk

How much will it cost and what if I cannot afford it?

The fee you will have to pay to the court will depend on the amount you are claiming, including interest.

You will have to pay a court fee unless:

- you or your partner receive Income Support
- you or your partner receive Pension Credit guarantee credit
- you receive Income based Job Seeker's Allowance
- your gross annual income is below a set limit and you receive Working Tax Credit with a 'disability element'. Court staff will explain this to you.
- your gross annual income is below a set limit and you or your partner receive Working Tax Credit and Child Tax Credit between you. Court staff will explain this to you.

If you show that a payment of a court fee would involve undue hardship to you, the Court Manager may remit (say you do not have to pay) the fee.

For further information, or to apply for a fee exemption/remission, ask court staff for a copy of the combined booklet and form **EX160A - Court fees - Do I have to pay them?** This is also available from any county court office, or from our website www.hmcourts-service.gov.uk. You will have to make a separate application for each fee that is payable.

If you are paying part or all of the court fee, you may pay in cash, by postal order or cheque. Credit and debit cards can only be accepted by Money Claim Online. Make your cheque payable to HMCS. For your own safety, do not send cash through the post.

If you are using Money Claim Online (MCOL) the court fee will be calculated automatically for you.

You will be asked to pay the fee by credit card or debit card.

What happens next?

Whether your claim has been issued online or through the county court a copy of the claim form and a 'response pack' will be posted to the defendant. The response pack contains the forms which the defendant can use to reply to your claim.

These are:

- an admission form;
- a defence form; and
- an acknowledgment of service.

The court will send the claim form and the response pack to the defendant by first class post.

What happens if the defendant's copy of my claim is returned to the court?

If the defendant's copy of your claim form and the response pack is returned to the court, the court will send you Form N216 (Notice of returned document). The claim form will nevertheless be treated as having been served if the address of the defendant given on the claim form is the correct address as required by the court rules (the 'Civil Procedure Rules'). That might be, for example, the usual or last known residence of the defendant.

What can the defendant do when the claim form is received?

The defendant can:

- do nothing, that is, not reply to your claim at all

If this happens you should read the leaflet **EX304 - No reply to my claim - what should I do?**

- admit that the whole or part of your claim is owed

If this happens you should read the leaflet **EX309 - The defendant admits my claim - I claimed a fixed amount of money**

- dispute ('defend') the whole or part of your claim

If this happens you should read the leaflet **EX306 - The defendant disputes all or part of my claim** - which will tell you what will happen and what you have to do.

What additional help is available for court users with a disability?

If you have a disability which makes going to court or communicating difficult, please contact the Customer Service Officer of the court concerned who may be able to help you. If the Customer Service Officer of the court cannot help you, you can contact the Disability Helpline on 0800 358 3506 between 9am and 5pm Monday to Friday. Calls to this number are free. If you are deaf or hard of hearing, you can use the Minicom service on 0191 478 1476.

